

Sygn. akt IV CSK 141/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 listopada 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z powództwa Barbary K.

przeciwko B. P. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością
Spółce Komandytowej w P.

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 4 listopada 2010 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 17 listopada 2009 r.,

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wyrokiem z 1 lipca 2009 r. pozbawił wykonalności w stosunku do powódki Barbary K. tytuł wykonawczy w postaci prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego z 28 stycznia 1998 r. zasądającego od pozwanych Waldemara K. i Krzysztofa B. solidarnie na rzecz B. P. spółki z o.o. w P. kwotę 65.327,04 złotych z ustawowym odsetkami od wskazanych w wyroku kwot i dat, któremu Sąd Okręgowy nadał 29 grudnia 2006 r. klauzulę wykonalności także przeciwko powódce jako małżonce dłużnika, z ograniczeniem jej odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością majątkową, w części dotyczącej zapłaty odsetek od wskazanych w wyroku kwot za okres wskazany w wyroku, oddalił powództwo w pozostałym zakresie i zniósł wzajemnie między stronami koszty zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że powódka zawarła z mężem dnia 25 września 1996 r. umowę o wyłączeniu wspólności majątkowej, a w dniu 14 lipca 2000 r. umowę o podziale majątku wspólnego, na podstawie której mąż pozwanej przeniósł na jej rzecz swój udział w prawie użytkowania wieczystego gruntu i prawie własności budynku położonego w T. przy ul. K.[...]. Wyrokiem z dnia 18 grudnia 2006 r. Sąd Okręgowy uznał umowę o podziale majątku wspólnego za bezskuteczną w stosunku do wierzycielki (pозwanej) i zezwolił jej na przeprowadzenie egzekucji tej wierzytelności z tych praw rzeczowych. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym zawiadomieniem z dnia 18 stycznia 2008 r. poinformował powódkę o wszczęciu przeciwko niej egzekucji i dnia 7 lutego 2008 r. zawiadomił, że egzekucja została skierowana do tej nieruchomości. Sąd Okręgowy stwierdził, że w sprawie mają zastosowanie przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1691), co wynika z art. 5 ust. 5 pkt 2 tej ustawy. Zobowiązanie dłużnika (męża powódki) powstało przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej, przed tym dniem uprawomocnił się też wyrok zasądający świadczenie. Powódka, po nadaniu przeciwko niej klauzuli wykonalności, stała się dłużniczką pozwanej. Była ona uprawniona do podniesienia zarzutu przedawnienia.

W ocenie Sądu Okręgowego, wniossek o nadanie wyrokowi klauzuli wykonalności nie przerywa biegu przedawnienia roszczenia, gdyż nie jest złożony bezpośrednio w celu egzekwowania roszczenia i samodzielnie nie prowadzi do egzekucji. Roszczenie główne nie uległo przedawnieniu, bo jego okres, według art. 125 k.c., wynosi 10 lat od dnia prawomocności wyroku zasądającego świadczenie (od dnia 19 lutego 1998 r.) i został przerwany w dniu 18 stycznia 2008 r. przez złożenie wniosku egzekucyjnego. Natomiast roszczenie o odsetki uległo częściowo przedawnieniu, tj. za okres sprzed trzech lat przed dniem złożenia wniosku egzekucyjnego przeciwko powódce, czyli za okres do dnia 17 stycznia 2005 r. Dlatego Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo w tej części wskutek przedawnienia roszczenia o odsetki, a w pozostałym zakresie oddalił powództwo na podstawie art. 840 k.p.c., nie podzielając zarzutów powódki.

Obie strony wniosły apelacje od wyroku Sądu Okręgowego.

Wyrokiem z dnia 17 listopada 2009 r. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 3.617 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu, oddalił apelację powódki i zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 6.660 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, apelacja powódki jest bezpodstawna, zasadna jest natomiast apelacja pozwanej. Według art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c., powódka mogła podnieść zarzuty z własnego prawa oraz zarzuty, których jej małżonek wcześniej nie mógł podnieść. Podniosła zarzut przedawnienia roszczenia skierowanego przeciwko niej oraz zarzut nadużycia prawa przez pozwaną przez skierowanie przeciwko niej egzekucji. Sąd Apelacyjny podzielił pogląd, że skoro małżonek dłużnika nie jest dłużnikiem osobistym, a odpowiada tylko z majątku wspólnego, to wierzyciel nie ma przeciwko takiemu małżonkowi roszczenia w sensie materialnoprawnym, wskutek czego małżonek może podnieść zarzut przedawnienia roszczenia skierowanego przeciwko dłużnikowi osobistemu. Oznacza to, że podniesiony przez powódkę zarzut przedawnienia roszczenia skierowanego przeciwko niej jest bezprzedmiotowy. Nawet przy odrzuceniu tego poglądu należałoby uznać, że roszczenie przeciwko powódce skierowane zostało

z chwilą nadania wyrokowi klauzuli wykonalności postanowieniem z dnia 29 grudnia 2006 r., a skoro egzekucja przeciwko niej wszczęta została na podstawie wniosku pozwanej złożonego 18 stycznia 2008 r., to złożenie wniosku egzekucyjnego przerwało bieg przedawnienia stosownie do art. 123 § 1 pkt 1 k.c., nie było więc podstaw do uwzględnienia powództwa.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, powódka nie może zwalczać tytułu wykonawczego zarzutem nadużycia prawa. Klauzula wykonalności została nadana i wiąże każdy sąd. Powódka nie wskazała bliżej, jaka zasada współżycia społecznego została przez pozwaną naruszona wskutek skierowania przeciwko niej egzekucji. Ponadto nie do zaakceptowania jest argument powódki, że nie miała wiedzy o rozmiarze zobowiązań zaciąganych przez męża, więc nie może ponosić odpowiedzialności z majątku wspólnego za zaciągnięte przez niego zobowiązania. Skoro zgodziła się na zaangażowanie majątku wspólnego w działalność gospodarczą męża, to mogła też żądać od niego informacji o rozmiarach działalności i zaciąganiu przynajmniej większych jednorazowo zobowiązań. Jeżeli tego nie czyniła, to trzeba uznać, iż pozostawiła mężowi wolną rękę w tym zakresie, działając w zaufaniu do niego.

Powódka w skardze kasacyjnej zarzuciła naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 117 § 1 i art. 125 § 1 k.c. w związku z art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c. oraz art. 5 k.c., a także przepisów postępowania, mianowicie art. 316 § 1 i art. 321 § 1 w związku z art. 386 § 4, art. 386 § 1, art. 385 i art. 102 k.p.c. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powódka powołała się również m.in. na art. 41 k.r.o. w kontekście biegu terminu przedawnienia roszczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 117 § 1 i art. 125 § 1 k.c. w związku z art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c. jest częściowo trafny, choć z innych powodów niż wskazane w skardze kasacyjnej. Małżonek dłużnika niebędący dłużnikiem osobistym odpowiada z majątku wspólnego, na podstawie przepisów art. 41 k.r.o. zarówno w obecnym brzmieniu, jak i w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją dokonaną na podstawie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r., za cudzy dług. Jest to jeden z wielu występujących w prawie cywilnym odpowiedzialności bez długu, a ściślej

bez własnego długu. Taki małżonek nie staje się dłużnikiem w znaczeniu prawa materialnego także z chwilą nadania przeciwko niemu klauzuli wykonalności na podstawie art. 787 k.p.c. Staje się on z tą chwilą tzw. dłużnikiem egzekwowanym, w konsekwencji czego przysługuje mu obrona przy pomocy środków przewidzianych w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, w szczególności w postaci wniesienia powództwa opozycyjnego (art. 840 k.p.c.) oraz o umorzenie egzekucji (art. 825 pkt 3 k.p.c.; zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2001 r., II CKN 498/00, niepubl.). Nie można w konsekwencji zasadnie twierdzić, że terminy przedawnienia roszczeń biegną odrębnie dla małżonka – dłużnika i jego współmałżonka niebędącego dłużnikiem. W konsekwencji współmałżonek, podnosząc zarzut przedawnienia roszczenia, z natury rzeczy nie zgłasza w takim przypadku zarzutu z własnego prawa (art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c.). W okolicznościach niniejszej sprawy nie budzi wątpliwości, że nadanie przez Sąd tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności przeciwko powódce nie przerwało biegu przedawnienia roszczenia (art. 123 § 1 k.c.). Nie budzi też wątpliwości, że przerwanie biegu przedawnienia nastąpiło z chwilą złożenia przeciwko niej wniosku egzekucyjnego. Nie można wszakże twierdzić, że takie przerwanie biegu przedawnienia odnosi się również do tych roszczeń o odsetki, w stosunku do których termin trzyletni, o którym mowa w art. 125 § 1 k.c., upłynął już przed dniem 18 stycznia 2008 r.

Zgłoszeniem zarzutu z własnego prawa (art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c.) może być natomiast, co do zasady, twierdzenie małżonka dłużnika, wobec którego nadano klauzulę wykonalności, że prowadzenie przeciwko niemu egzekucji stanowi nadużycie prawa (art. 5 k.c.). Nie oznacza to bowiem, że art. 5 k.c. staje się w ten sposób samoistną podstawą powództwa przeciwegzekucyjnego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2003 r., III CZP 78/03, Prokuratura i Prawo 2004, nr 6; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2002 r., II CKN 943/00, niepubl.; odmiennie wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 1999 r., II CKN 151/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 134). Powoływanie się na art. 5 k.c. jest wszakże niedopuszczalne wtedy, gdy inny przepis odwołuje się do zasad współżycia społecznego w taki sposób, że określa granice ochrony konkretnego prawa podmiotowego. Takim przepisem był, mający zastosowanie w niniejszej sprawie,

art. 41 § 3 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją dokonaną na podstawie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r., zgodnie z którym sąd mógł ograniczyć lub wyłączyć możliwość zaspokojenia się z majątku wspólnego przez wierzyciela, którego dłużnikiem jest tylko jeden z małżonków, jeżeli, ze względu na charakter wierzytelności albo stopień przyczynienia się małżonka będącego dłużnikiem do powstania majątku wspólnego, zaspokojenie z majątku wspólnego byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Był to przepis szczególnie w stosunku do art. 5 k.c., który w konsekwencji wyłączał jego zastosowanie. Zarzut naruszenia art. 41 § 3 k.r.o. mógł być podnoszony w powództwie przeciwegzekucyjnym (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 10 września 2008 r., I ACa 743/07, POSAG 2009, nr 1, poz. 42), mimo że, zgodnie z art. 787 § 2 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją dokonaną na podstawie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2008 r., III CZP 77/08, OSNC 2009, nr 7-8, poz. 114), w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności sąd, na wniosek małżonka dłużnika, orzekał również o ograniczeniu lub wyłączeniu możliwości zaspokojenia się przez wierzyciela z majątku wspólnego. Wprawdzie bowiem nadanie klauzuli wykonalności na podstawie art. 787 § 1 k.p.c. następowało po wysłuchaniu przez sąd drugiego małżonka, ale mimo to art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c. zapewniał mu na równi z dłużnikiem możliwość obrony merytorycznej w toku postępowania egzekucyjnego w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 1998 r., II CKN 603/97, OSNC 1998, nr 10, poz. 165).

Wobec uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania w związku z częściowym uwzględnieniem zarzutów naruszenia prawa materialnego zbędne jest odnoszenie się do podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia przepisów postępowania.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.